

J.N. Ladders en Th. Kraandijk
resp. kolonel en kapitein der infanterie b.d.

50 jaar
na dato

50 jaar regiment Stoottroepen

De wortels en het ontstaan

Wat sterk is uit innerlijke overtuiging faalt nooit
(„FRANK” VAN BIJEN)

In de nacht van 4 op 5 september 1944 ontving de regionaal Knokploegenleider zuid van de grote rivieren, Borghouts („Peter Zuid”)*, van de Landelijke Sabotage Commandant, van Bijnen („Frank”), het volgende telegram:

Concentreer uw KP-groepen onmiddellijk na afloop der gevechtshandelingen in Eindhoven en houd hen daar geconsigneerd, tenzij geallieerden hun diensten elders nodig hebben. Stelt u dan ten snelste met mij in Rotterdam in verbinding en ontvang nadere gegevens betreffende de inzet der groepen na den oorlog.

Dit was een opdracht tot bundeling van het gewapend verzet waarmee, achteraf gezien, de basis werd gelegd voor het regiment Stoottroepen dat op 21 september dit jaar het 50-jarig bestaan viert.

Voor een goed begrip omtrent het ontstaan van de Stoottroepen is het noodzakelijk, ook de periode vóór 21 september 1944 te behandelen. De wortels van het regiment moeten in die periode worden gezocht. We zijn ons ervan bewust dat dit artikel onvolkomenheden bevat die, gezien de vaak ondoorzichtige en verwarrende situaties in de oorlogsjaren, nauwelijks te voorkomen zijn.

Het verzet

Direct na de bezetting in 1940, ontstond er verzet. De spits werd afgebeten door „de Geuzen” in de omgeving van Vlaarding. Zonder afbreuk te doen aan de kleinere verzetsgroepen waren in 1944 drie grote verzetsbewegingen te onderscheiden: de Orde dienst (OD), de Raad van Verzet (RVV) en de Landelijke Knokploegen (LKP).

* In het artikel worden steeds de tussen aanhalingstekens geplaatste verzetsnamen gebruikt.

Orde dienst

Deze organisatie is kort na mei '40 ontstaan en kwam, na de arrestatie en deportatie van de eerste leiders, onder leiding te staan van de reserve-ritmeester jhr. P.J. Six („van Santen”). Het hoofddoel was (en bleef) orde en rust te waarborgen zodra de Duitsers ons land zouden hebben verlaten. Zij hield zich daarom vrijwel niet bezig met hulp aan onderduikers en sabotage. Alles was gericht op de voorbereidingen om in de laatste fase van de oorlog aan de strijd deel te nemen en daarna militair gezag uit te oefenen.

Hoewel om die reden de activiteiten sterk op spionage waren gericht, mogen verzetsactiviteiten, zeker later in de oorlog, de OD niet worden ontzegd. Toch was de OD bij de andere verzetsbewegingen niet erg geliefd. Dat werd niet alleen veroorzaakt door de aanvankelijke structurele passiviteit (vaak uitgelegd als gebrek aan lef), maar ook door – bewuste – onwetendheid van elkaars activiteiten. Ook het feit dat zo veel officieren lid waren van de OD speelde een belangrijke rol. Hen werd nogal eens het débâcle van de meidagen '40 verweten.

In bepaalde gevallen was er zelfs sprake van wantrouwen. Concreet was dat aanwezig in 1942, toen de beroepsofficieren naar Duitsland werden afgevoerd. Van Randwijk geeft daar in twee artikelen: „De officieren gaan!?” op verbitterde wijze lucht aan. Deze tegenstelling zou na de bevrijding nog lange tijd doorwerken.

Raad van Verzet

De leiders van een paar onafhankelijke verzetsgroepen, waaronder Gerben Wagenaar („Freek”), kwamen tot de conclusie dat de aprilstaking in '43 had aangetoond dat het verzet onvoldoende was georganiseerd en gecoördineerd. Vooral sabotage en

spionage konden effectiever. Als leider trad de uit de OD afkomstige reserve-eerste-luitenant der infanterie J. Thijssen („Lange Jan”) op. Dankzij hem beschikte de RVV over een goed functionerende radiodienst, waaraan vooral een goede verbinding met Londen was te danken. De RVV heeft nooit de omvang bereikt van de LKP. De oorzaak is mogelijk mede gelegen in het feit dat men de RVV nogal „links”, zo niet communistisch vond. Doordat de RVV aanzienlijk actiever en agressiever was dan de qua ledental veel grotere OD, genoot zij meer sympathie bij de LKP. „Lange Jan” werd in november ’44 gearresteerd en bij de represaille voor de aanslag op Rauter op 8 maart 1945 gefusilleerd.

Landelijke Knokploegen

De sterke toename van het aantal onderduikers maakte samenwerking op het gebied van hulp aan hen noodzakelijk, wat leidde tot de oprichting van de „Landelijke organisatie voor hulp aan onderduikers” (LO). Al snel bleek dat er een nijpend tekort was aan bonkaarten voor de vele onderduikers. Om die te „verwerven” werden door „knokploegen” overvallen op distributiekantoren gepleegd. Dit soort overvallen waren tot medio ’43 ongecoördineerde acties. De LO trachtte van de verzamelde buit steeds weer een aandeel te bemachtigen. Hoewel dit meestal wel lukte, voelde de LO-leiding het als een ernstig bezwaar dat men niet de minste zeggenschap had over deze knokploegen. Op 14 augustus 1943 besloot zij tot het erkennen en instellen van eigen landelijk georganiseerde knokploegen. De leiding daarover kwam in handen van de Westlandse tuinder L. Valstar en de ex-korporaal van de Politietroepen L. Scheepstra. Het kenmerkende van de bezettingstijd was volgens dr. L. de Jong verwoord in „Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog” deel 7:

dat los van elke maatschappelijke hiërarchie, in alle delen des lands en uit alle lagen der bevolking personen naar voren traden in wie een potentieel aanwezige strijdbaarheid opeens geactiveerd werd; personen die zich ontpopten als de geboren leiders der illegaliteit.

Zo een was Scheepstra: vierentwintig, een ex-korporaal die alleen lager onderwijs genoten had, maar een man die bereid en in staat was in rustig en verantwoord handelen beslissingen te nemen, waar mensenlevens van afhingen.

Geleidelijk breidden de acties zich uit en begon ook het karakter te veranderen. Het vernietigen van bevolkingsregisters, overvallen op banken, het bevrijden van mede-verzetslieden, het overvallen van Duitse militairen (wapens) en het uitvoeren van liquidaties gingen de boventoon voeren.

In augustus 1944 naderden de geallieerden de Nederlandse grenzen. Dat maakte het wenselijk de Duitsers door sabotageacties zoveel mogelijk te hinderen. Van nu af aan werd *sabotage* het hoofddoel. Door de arrestatie van Valstar in mei ’44 leed het verzet een gevoelig verlies. Na een wat verwarde periode werd de reserve-eerste-luitenant der infanterie J.A. van Bijnen („Frank”) gekozen tot Landelijk sabotage commandant (LSC), o.m. omdat hij een doordacht en volledig sabotageplan had opgesteld. Bovendien vatte de gedachte post, na de bevrijding de LKP, geformeerd in militaire eenheden, de zijde van de geallieerden te laten kiezen. Op het moment dat „Frank” LSC werd, waren er in Nederland ca. 45 knokploegen met een totale sterkte van ca. 650 man; de sterkte van een knokploeg bedroeg zo’n 15 man. Het land werd ingedeeld in vier gewesten (zie afb. 1). De Gewestelijk sabotage commandant van gewest III, „Peter Zuid”, was tevens de plaatsvervangend LSC. „Frank” en „Peter Zuid” kenden elkaar reeds vanaf de HBS, hadden beiden de opleiding tot reserve-officier op de SROI gevolgd en actief deelgenomen aan de gevechten in de meidagen van 1940. Het is van belang de aandacht te vestigen op de wijze van leiding geven in de LKP, omdat deze aanvankelijk ook binnen de Stoottroepen werd voortgezet. „Frank” schreef in zijn sabotageplan o.m. dat een commandant nooit gekozen mocht worden op grond van het feit dat hij een plaatselijke autoriteit was. In zijn proefschrift schreef A.A. Klumper:

In de verzetsverbanden is er geen plaats voor toegewezen leiderschap. Er is nadrukkelijk een zeer informeel, vaak zelfs fluctuerend – maar altijd verworven – leiderschap dat zeer subtiel wordt uitgeoefend.

Zo konden een tuinder en een ex-korporaal leider worden van een verzetsbeweging.

Landelijke overkoepeling en vorming van de Binnenlandse Strijdkrachten

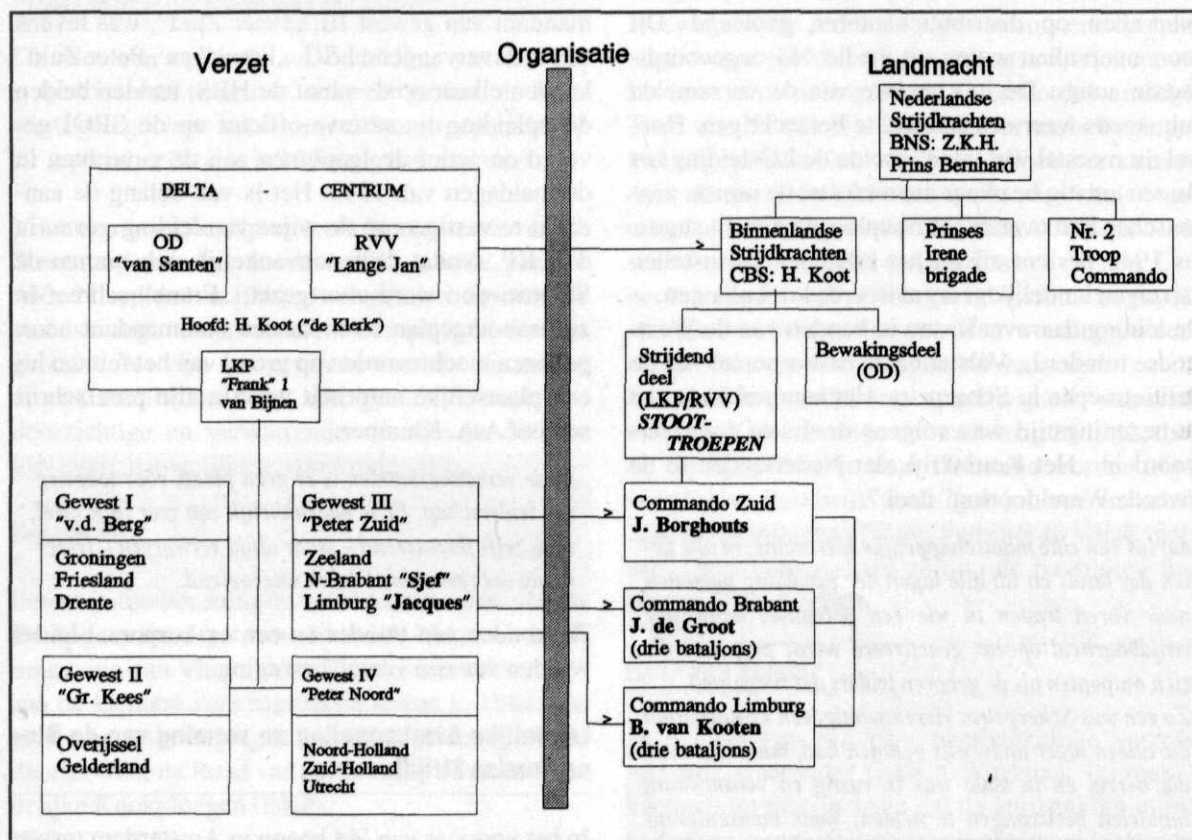
In het voorjaar van ’44 begon in Amsterdam tussen de OD, RVV en LKP overleg op gang te komen.

Uiteindelijk heeft dit een bestuurlijke vorm gevonden in het zgn. DELTA-CENTRUM, waarin de partijen gelijkwaardig waren vertegenwoordigd (afb. 1). Op papier was er nu eenheid, maar in werkelijkheid was deze ver te zoeken. Dat was niet vreemd; door de grote mate van geheimhouding wist men niet altijd wat er bij de andere organisaties gebeurde en dat gaf weer aanleiding tot wantrouwen en irritatie.

Op 3 september 1944 werd Prins Bernhard bij KB nr. 1 benoemd tot Bevelhebber der Nederlandse Strijdkrachten (BNS). Twee dagen later vond, buiten bezet gebied, de oprichting plaats van de Binnenlandse Strijdkrachten (BS). Reeds eerder was vastgesteld dat de BS alleen zouden worden gerecrueteerd uit leden van de drie grote verzetsorganisaties. De BS werden onderverdeeld in een strijdend deel en een bewakingsdeel (afb. 1). Van het strijdend deel mochten alleen zij deel uitmaken, die bereid en geschikt waren om *met wapens in de hand de Nazi's te bestrijden*. Het lag voor de hand dat dit deel zou worden gevormd door leden van de LKP en de RVV. Het bewaken zou de OD ten deel vallen. De Prins had nu naast de Prinses Irene

brigade en nr. 2 Troop Commando's ook de Binnenlandse Strijdkrachten onder bevel. Door het oprichten van de BS verviel de kwalificatie „ondergrondse”. Er was nu weer een officieel, openlijk en gewapend verzet op eigen grondgebied.

Inmiddels ging men in bezet gebied beseffen dat het samensmelten van de zo uiteenlopende verzetsorganisaties tot één binnenlandse strijdmacht buitengewoon moeilijk was. Er rees een plan tot benoeming van een algemeen commandant in bezet gebied, wiens gezag het DELTA-CENTRUM zou overkoepelen en die bovendien door alle verzetsorganisaties zou worden erkend. Nadat twee personen (waaronder generaal Reynders) voor de eer hadden bedankt stemde de derde kandidaat, reserve-kolonel H. Koot, toe. Op eminente wijze heeft de latere generaal-majoor Koot (Kootkazerne) zich van zijn bijna onmogelijke taak als Commandant Binnenlandse Strijdkrachten (CBS) gekwet. Het illegaal werken, het ontbreken van betrouwbare verbindingen en de onderlinge tegenstellingen bemoeilijkten zijn optreden in hoge mate. Vreemd genoeg werd de inmiddels in België aangekomen Prins Bernhard

Afb. 1 Bij KB nr. 101 van 12 mrt 1977 is bepaald dat het regiment Stoottroepen de voortzetting is van de BNS

aanvankelijk niet over de benoeming van Koot ingelicht. Dit veroorzaakte een heilloze verwarring. Hieraan werd door persoonlijk ingrijpen van de Prins een einde gemaakt. Hij bevestigde op 20 oktober 1944 de benoeming van Koot. Het incident maakte hem duidelijk dat wat het bezet gebied betrof, er aan zijn bevelhebberschap van de Nederlandse strijdkrachten heel wat haken en ogen zaten. Koot genoot van de zijde van de LKP en de RVV niet veel sympathie. Enerzijds kwam dat door zijn onvermijdelijke bemiddelaarsrol, anderzijds omdat hij zich genoodzaakt had gezien de leider van de RVV („Lange Jan”) uit diens functie te ontheffen. Bovendien verweet de LKP Koot de in hun ogen zo noodzakelijke sabotage onvoldoende te stimuleren. En toen voltrok zich een drama.

Op 28 oktober '44 voerden „Frank” en een van zijn overvalspecialisten, Paul Esmeyer, in de omgeving van de huidige Willem III-kazerne in Apeldoorn, een verkenning uit. Het doel was een aantal LKP-leiders dat in die kazerne opgesloten zat, uit handen van de SD te krijgen. Daarbij veronderstelden zij dat „Lange Jan” van de RVV daar ook zat opgesloten (hij was echter naar Zwolle overgebracht). Helaas werden zij ontdekt en bij het vuurgevecht daarop volgde werd Esmeyer gedood en Van Bijnen zodanig gewond, dat hij twee dagen later overleed. (Het gebouw waarin de staf van 1Lk is gevestigd, heet sedert 1985 de *Frank van Bijnenkazerne*; de in de directe omgeving aanwezige Politieakademie kreeg de naam *Samuel Esmeyer Instituut*).

Voor de tweede keer dat jaar werd de LKP beroofd van haar landelijk leider. En ook ditmaal met grote gevolgen. Reeds eerder had men van boven de grote rivieren bedongen dat „Peter Zuid” naar het noorden zou komen als er iets met „Frank” zou gebeuren. Nu besloot de Prins hieraan gehoor te geven en „Peter Zuid” terug te sturen naar bezet gebied. Hij zou dan worden belast met het commando over het strijdend deel van de Binnenlandse Strijdkrachten en tevens als tweede man van Koot fungeren. Koot werd echter *niet* ingelicht. Op 2 december '44 vertrok Borghouts naar Engeland waar hij een para-opleiding volgde. Op 17 maart werd hij, na een eerdere mislukte poging, bij Benthuizen gedropt. Enkele dagen later overhandigde hij „de totaal verraste” Koot de bevelen van de Prins. Volgens G.J. van Ojen, in zijn boeken over de BS, moet de komst van „Peter Zuid” ook gezien worden als:

een uitvloeisel van de aan de Prins gedane voorstellen om de kolonel Koot door een jongere officier te laten vervangen. Deze jonge officier was, na de dood van „Frank”, „Peter Zuid”. Het lijdt geen twijfel dat een verzetsstrijder als hij popelde de zware taak van zijn zozeer vereerde, gesneuvelde vriend en vroegere commandant krachtdadig voort te zetten.

Dat de C-BS (Koot) en diens naaste medewerkers zich in hun beleid zagen gediskwalificeerd behoeft geen verwondering te wekken.

Ontstaan van de Stoottroepen

Om te zien hoe de Stoottroepen zijn ontstaan en hun plaats kregen binnen de KL moeten we terug naar september 1944. Op 6 september bevond de commandopost van de BNS zich in Brussel, waarmee de verzetsleiders z.s.m. na hun bevrijding contact moesten opnemen. Toen „Peter Zuid” zich daar meldde, kreeg hij opdracht uit leden van de LKP, RVV en OD militaire eenheden te formeren. Op 21 september vond onder leiding van een vertegenwoordiger van de Prins, majoor mr. Van Houten, een vergadering plaats met vertegenwoordigers van de drie verzetsorganisaties. Tijdens die bespreking werd besloten dat „Peter Zuid” commandant zou worden van het strijdend deel zuid van de grote rivieren (Commando Zuid). In de berichtenwisseling met „Londen” eerder dat jaar was reeds gesproken over stootgroepen of stoottroepen als naam voor het strijdend deel. Tijdens de besprekingen in Brussel op 21 september gaf majoor Van Houten, met instemming van de Prins aan dit strijdend deel van de BS de naam STOOTTROEPEN.

Commando Zuid

Het lag voor de hand dat Borghouts zijn eigen LKP-organisatie benutte als basis voor zijn Stoottroepen. En dus wees hij als commandant Brabant „Sjef” de Groot aan. Voor Limburg had hij „Jacques” Crasborn willen aanwijzen, doch die bevond zich nog in bezet gebied. Dus kwam zijn tweede man „Bep” van Kooten in aanmerking (afb. 1). Het Commando Limburg nam, door zijn directe relatie met de Amerikanen toch al in een uitzonderingspositie, steeds meer afstand van Commando's Zuid en Brabant. Daarnaast waren beide ondercommandanten zo „zelfstandig van aard” dat zij zich moeilijk lie-

ten overkoepelen. De vereiste samenwerking liet veel te wensen over, waardoor Co-Zuid nooit van grote betekenis is geweest.

Zoals reeds eerder vermeld benoemde de Prins op 2 december '44 Borghouts tot tweede man van Koot. Als commandant Zuid werd hij opgevolgd door Crasborn.

Commando Limburg

Medio september begaf „Bep” van Kooten zich in opdracht van „Jacques” Crasborn naar Brussel, waar hij zich op 19 september bij de Prins meldde. Hij keerde terug naar Maastricht met de opdracht in het bevrijde deel van Limburg uit verzetsmensen militaire eenheden te formeren. Hij deed dat voortvarend en bekwaam. In het bevrijde deel van Limburg (medio september) werden behalve door de verzetsorganisaties ook door anderen initiatieven ontplooid om tot „legervorming” te komen. Het was voor de bevrijde bevolking nogal onoverzichtelijk! Door een niet mis te verstane opdracht van de BNS persoonlijk, aan alle initiatiefnemers in Zuid-Limburg, werd duidelijk gemaakt dat de LKP, in dit geval, „Bep” van Kooten, de zaak aldaar diende te regelen. Bij de naamgeving liet men zich nogal eens meeslepen door de opwinding van de bevrijding. Zo sprak Van Kooten over „Koninklijke Stoottroepen” en werd de vertrouwde afkorting KP vertaald met „Koninklijke Patrouille”. Even snel als deze namen opkwamen werden ze door de Prins verboden. Er werden zes compagnieën geformeerd, een aantal dat tot vijftien zou toenemen. Uiteindelijk werden drie bataljons opgericht en samengevoegd tot het Stoottroepen Regiment Limburg. Het waren infanteriebataljons, georganiseerd naar Amerikaans model. Vrijwel direct werden ze ingezet tussen Roosteren en Gangelt en hebben ze aan de zijde van de Amerikanen zelfs tot diep in Duitsland (Paderborn) aan gevechten deelgenomen. De intensiteit waarmee dat gebeurde blijkt o.m. uit de postume toekenning van de *Silver Star* aan T. Dautzenberg, die op 12 oktober '44 sneuvelde in de omgeving van Nieuwstad. Later werden nog vijf Limburgse Stoters met de *Bronze Star* onderscheiden.

Op 2 januari '45 kwamen de drie bataljons onder controle van de inmiddels geformeerde afdeling Koninklijke landmacht van de staf BNS.

Commando Brabant

Onder leiding van „Sjef” de Groot werden in Noord-Brabant Stoottroepen-compagnieën geformeerd. De toestand daar was door Market Garden nogal onoverzichtelijk. Doch spoedig kwam in Eindhoven de eerste compagnie van de grond. Uiteindelijk werden ook in Brabant vijftien compagnieën opgericht en eveneens geformeerd in drie bataljons Stoottroepen, samengevoegd in het Stoottroepen Regiment Brabant. Het opnemen in de KL verliep door het ingrijpen van de Engelse legercommandant langzamer dan in Limburg. Pas in mei '45 gingen ze over naar de KL. Doch sneller dan in Limburg gingen de Engelsen ertoe over de Stoottroepen-compagnieën als gevechtseenheid in te zetten aan het front. Reeds op 11 oktober '44 vertrok de eerste compagnie vanuit Eindhoven en werd haar een vak toegewezen zuid van de Waal bij Beneden-Leeuwen (afb. 2).

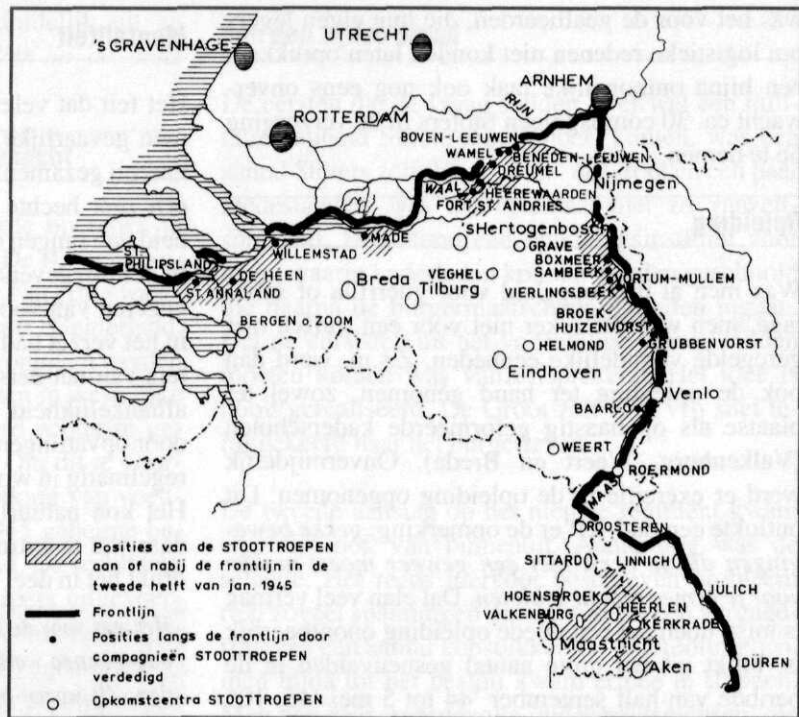
Werving en selectie

In de Algemene instructie van de Binnenlandse Strijdkrachten van 10 oktober '44, uitgegeven door de BNS, stond een opmerkelijk punt:

In het verband der Stoottroepen wordt ieder opgenomen in een functie welke in beginsel onafhankelijk is van de positie welke men vroeger innam en van de organisatie waartoe hij behoorde, doch welke uitsluitend bepaald wordt door persoonlijke bekwaamheid en ervaring.

Deze bepaling opende de mogelijkheid erkende leiders uit het verzet op te nemen in leidinggevende functies bij de Binnenlandse Strijdkrachten en dus ook bij de Stoottroepen. Deze wel zeer revolutionaire wijze van personeelswerving voor kaderfuncties liep vrijwel parallel aan de algemeen heersende gedachte, dat de oorlog veel vooroorlogse opvattingen had uitgewist en dat er een nieuwe tijd was aangebroken. Zo konden binnen de Stoottroepen hogere commandofuncties worden vervuld door personen die voor de oorlog soldaat of onderofficier waren geweest. Zij hadden in de LKP hun leidinggevende capaciteiten getoond en werden op grond daarvan ook nu als commandant geaccepteerd.

Deze commandanten, van wie sommigen zelfs door de troep werden gekozen, hadden er geen behoefte aan hun functie met rangonderscheidingsteken te

Afb. 2 Inzet Stoottroepen zuid van de grote rivieren

accentueren. Tot begin '45 kende men binnen de Stoottroepen geen rangen. Alleen de functies van groeps-, pelotons- en compagniescommandant werden als GC, PC en CC, geborduurd op de kleding, aangeduid. Bij het huidige parate bataljon Stoottroepen dragen de BC, BA en CC'n deze afkorting nu nog op hun borstzakembleem.

Het zal duidelijk zijn dat de uiteindelijke zes bataljons niet konden worden gerecruteerd uit alleen de LKP en de RVV. De deur moest verder open en er werden ook OD-leden toegelaten. Weer later werden er nolens volens „anderen” opgenomen. Dit vertroebelde de illegaliteits sfeer en riep nogal wat spanningen op. Naarmate de tijd naderde dat de Stoottroepen in de KL moesten worden opgenomen, groeide het besef dat een normaal rangenstelsel gewenst was. Daarmee kwam ook het selectieprobleem boven. Hadden zij die reeds een officiers- of hogere onderofficiersfunctie bekleedden, wel de juiste geschiktheid voor een verdere vorming? Gezien de schoolopleiding was dat bij velen niet het geval. Het hanteren van nieuwe selectienormen heeft velen doen begrijpen dat de typische illegaliteits sfeer nu zeker zou verdwijnen en dat deed hen besluiten de Stoottroepen te verlaten. Het is zeer wel begrijpelijk dat dit schrijnend was voor hen die in het verzet leidinggevende functies hadden

vervuld, en die nu op basis van schoolopleiding en andere „vooroorlogse” normen te licht werden bevonden.

Uitrusting, bewapening en verzorging

Toen de commandant van 9 US Army, generaal Simpson, voor de eerste maal met de Limburgse Stoottroepen werd geconfronteerd, zou hij hebben gezegd: *what an army*. Zo'n uitspraak kan op verschillende manieren worden uitgelegd. Het meest waarschijnlijke is dat hij zich zal hebben verbaasd over het uiterlijk. De Stoters leken dan ook meer op de Geuzen uit 1572 dan op het US Army van 1944.

Gewone burgerkleding, afgedragen schoeisel, soms laarzen en klompen, allerlei soorten helmen en wapens: variërend van vooroorlogse Nederlandse en buitgemaakte Duitse tot „geruilde” Amerikaanse. Ditzelfde beeld ontlokte een Engelse officier aan de Maas in Brabant de opmerking dat hij zigeuners had gezien. De zeer slechte kleding, het beperkte lichamelijke incasseringsvermogen na vijf jaar bezetting en de zware diensten veroorzaakten nogal wat ziekten onder de stoters. Het is aan de niet aflatende inzet van de Prins en aan het wat meer brute optreden van commandanten ter plaatse te danken, dat hierin geleidelijk verbetering kwam. Overigens

was het voor de geallieerden, die hun eigen legers om logistieke redenen niet konden laten oprukken, een bijna onmogelijke taak ook nog eens onverwacht ca. 30 compagnieën Stoters in de verzorging op te nemen.

Opleiding

Was men al niet opgeleid voor guerrilla of sabotage, men was dat zeker niet voor een treffen met geregelde vijandelijke eenheden. Z.s.m. werd dan ook de opleiding ter hand genomen, zowel ter plaatse als op haastig geformeerde kaderscholen (Valkenburg, Weert en Breda). Onvermijdelijk werd er exercitie in de opleiding opgenomen. Dit ontlokte een oud-KP'er de opmerking: *gekke bewegingen die je eerst met een geweer moest maken voor je ermee mocht schieten*. Dat elan veel vermag is juist, doch dat een goede opleiding onontbeerlijk is, blijkt uit het grote aantal gesneuvelden in de periode van half september '44 tot 5 mei '45: 105 Stoottroepers. In dezelfde periode sneuvelden 44 leden van de Prinses Irene brigade. Men kan die cijfers niet zomaar vergelijken, maar zij onderstrepen wel dat de Stoottroepen het verre van gemakkelijk hebben gehad.

Embleem

Het eerste onderscheidingsteken dat door alle leden van de BS werd gedragen was een armband met daarop het woord ORANJE. Maar wat lag er meer voor de hand dan óók het willen dragen van de regimentsnaam op de mouw („straatnamen”) en een embleem op de baret zoals men dat in Brabant bij de Engelsen zag. De „straatnamen” kwamen al gauw te voorschijn: zwarte bandjes met daarop in wit STOOTTROEPEN. Het bedenken van een embleem was moeilijker. „Sjef” de Groot zette een van zijn mensen, Jozef Linnenbank, op de staf in Den Bosch aan het werk. Deze plaatste het menselijk stootwapen, de dolk, in het stootwapen van een edel dier, het hertegewei.

Dit embleem is steeds hetzelfde gebleven. Later, toen de baret werd ingevoerd, werd het op een zwart ondergrondje geborduurd. Zwart werd gekozen omdat de Stoottroepen hun wortels hadden in de donkere tijd van het verzet en als teken van rouw voor de gesneuvelde kameraden. Helaas is dit later door rood vervangen.

Mentaliteit

Het feit dat velen elkaar uit het verzet kenden, samen gevaarlijke opdrachten hadden uitgevoerd en daarbij gezamenlijke vrienden hadden verloren, gaf een zeer hechte band. De aanvankelijke afwezigheid van rangen en graden, de wijze van benoeming in leidinggevende functies en het in hoge mate negeren van vooroorlogs kader voor zover het niet in het verzet had gezeten, veroorzaakte bij de „Stoters-van-het-eerste-uur” een gevoel van sterke onafhankelijkheid. Zij wisten zich daarin gesteund door opvattingen hierover van de BNS, die daarvan regelmatig in woord en geschrift blijk had gegeven. Het kon natuurlijk niet uitblijven dat het hier en daar wat te extreem werd doorgevoerd. L. de Jong drukt het in deel 10 van zijn boeken zo uit:

Het was voor de Prins en zijn medewerkers vaak haast onbegonnen werk om de Stoottroepen in toom te houden. Zij waren bereid tot een moedige inzet, maar ze waren ook lastig, snel op hun tenen getrapt en afkerig van een gedisciplineerd samenwerken met anderen!

Het weerhield de Stoters er evenwel niet van een zeer goede functionele discipline aan de dag te leggen als de situatie daar om vroeg; dat had men in de knokploegen wel geleerd. Men begreep zeer wel dat optreden in militaire eenheden andere eisen stelde dan in een verzetsbeweging. Ook vond men dat hij die commandant was, ook als zodanig moest worden behandeld. Daarom werd eenieder die een commandofunctie bekleedde, met „commandant” aangesproken. De geallieerden hadden met dat alles toch wat moeite en mede op aandringen van hen werden begin '45 de *fieldranks* ingevoerd. Wel werd erbij zeer duidelijk vermeld dat aan die rang verder geen enkel recht mocht worden ontleend.

Reeds eerder werd gememoreerd dat men de noodzaak van een goede gevechtsopleiding wel degelijk inzag. De instructeur Westerling werd op handen gedragen, maar men had veel moeite met het optreden van sommige uit Engeland „overgewaaiden” instructeurs. Zeer duidelijk drukte de plaatsvervangend commandant van Brabant, Giel Bensen, zich hierover uit in zijn nieuwjaarsboodschap van 1945: ... „het in de verte opdoemen van de mistige gestalten van militaire tucht en orde” ... dat de plaats zou gaan innemen van ... „het democratisch overleggen en de gemoedelijke klap op de schouder”. Ook

„Jacques” Crasborn sprak zich duidelijk uit en waarschuwde tegen: *het terugvallen in de oude sleur van vóór 1940.*

Overgang naar de Koninklijke landmacht

In maart 1945 waren de geallieerde operaties in Nederland weer op gang gekomen. De BS ontplooiden in deze periode activiteiten, die van grote waarde voor de geallieerden zijn geweest. Gelderland, Overijssel, Drenthe, Friesland en Groningen werden in een snel tempo bevrijd. Doorstoten in westelijke richting naar de Noordzeekust werd echter te gevaarlijk geacht voor de bevolking. Om dit te voorkomen en om de hongerende bevolking van voedsel te voorzien, werden in april 1945 geheime besprekingen met de Duitsers geopend. De resultaten daarvan waren de met bommenwerpers uitgevoerde voedseldroppingen en de onvoorwaardelijke Duitse capitulatie op 5 mei 1945 in Wageningen.

Na de bevrijding stond de BNS voor de zware taak de BS om te vormen tot een reguliere strijdmacht. Zijn staf was gesplitst in een afdeling KL en een afdeling BS.

Deze laatste, waarop aanvankelijk het zwaartepunt lag, verdween toen de Binnenlandse Strijdkrachten, die altijd als „tijdelijk” waren bedoeld, op 8 augustus 1945 werden opgeheven. De afdeling Koninklijke landmacht nam in belangrijkheid toe en groeide, onder bevel van de BNS, uit tot een staf die de „nieuwe” KL moest realiseren.

Reeds in januari 1945 waren de Limburgse Stoottroepen overgegaan in de KL; de Brabanders volgden in mei. Het Commando Zuid, de eigenlijke voorloper van het overkoepelende regiment, werd opgeheven.

Op 7 juli '45 werd het regiment Limburg en het regiment Brabant (ieder bestaande uit drie bataljons) samengevoegd tot één regiment Stoottroepen bestaande uit drie bataljons oorlogsvrijwilligers (OVW'ers). De helft van de „Stoters van-het-eerste-uur” nam ontslag! Het nieuwe oorlogsregiment stond onder commando van commandant Limburg „Bep” van Kooten. Op 18 april '46 werden bij KB nr. 154 de nieuwe vredesregimenten geformeerd, waarvan de Stoottroepen er één was. Het werd definitief in de KL opgenomen en geplaatst in Nijmegen onder commando van luitenant-kolonel C.J. van der Putte.

Aan een zijden draad

De eersten die de vraag stelden of er wel een militaire eenheid Stoottroepen moest komen, was een aantal Stoters zelf. Voor „Sjef” de Groot en een paar medestanders was dat helemaal niet zo vanzelfsprekend. Hen stond een opleidingsinstituut voor ogen, waarin kaderleden konden worden geschoold die daarna de burgermaatschappij zouden ingaan. Dat de cursisten uit het voormalige verzet zouden moeten komen was vanzelfsprekend. Het idee is nooit gerealiseerd. De Groot zelf is al vrij snel teruggekeerd naar het burgerleven.

De tweede aanslag op het nieuwe regiment kwam eigenlijk ook van binnenuit. Aanleiding was de selectie. Het reeds hiervoor beschreven probleem riep zoveel spanningen op, dat tijdens een vergadering van een aantal kopstukken uit de Stoottroepen, men bijna tot het besluit kwam ermee te stoppen. Men zag zeer waardevolle oud-verzetsmensen, die ook als „Stoter-van-het-eerste-uur” hun mannetje hadden gestaan, eruit gaan en anderen die men minder geschikt vond „stijgen”.

Het derde voorval was ernstiger. Tijdens een bezoek aan de Stoottroepen in Tilburg in maart '45 sprak H.M. Koningin Wilhelmina: *Dit regiment zal blijven voortbestaan.* Zij was zo onder de indruk van de mensen uit het verzet en het optreden van Stoottroepers, dat zij spontaan deze uitspraak deed. Maar begin '46 richtte een aantal vooroorlogse officieren zich in een petitie tot de Koningin met het verzoek een einde te maken aan de wanordelijkheid in en ondoelmatigheid van 's lands defensiebeleid. Sommigen lazen er een verborgen frustratie van de OD in. In genoemde petitie werd eveneens stelling genomen tegen:

duistere krachten die een zgn. nieuwe geest prediken, nl. een niet op zelfucht en discipline gegronde kameradschap, zulks onder valsche voorwendsel, dat soortgelijke verhoudingen ook in andere der Geallieerde legers zouden bestaan.

Verder werd erin toegelicht dat een dergelijke geest niet lukraak op een volk kan worden toegepast, omdat het geestelijk in een overspannen toestand verkeerde en niet beschikte over de eeuwenoude sportieve teamgeest der Angelsaksers. Het mocht niet een kopie worden van een Engels of Amerikaans

leger. Met de uitvoering, de leiding, de oefening en de geestelijke zelftucht in het leger moest ernst worden gemaakt.

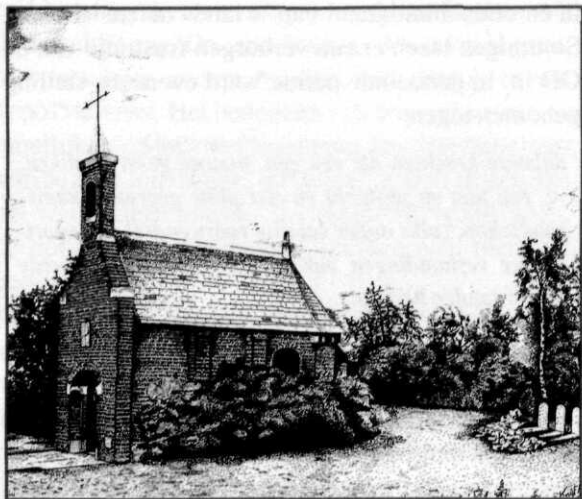
In de petitie werden de Stoottroepen met name genoemd. Had men gelijk? Gezien door de ogen van het vooroorlogse kader wel. Het in hun ogen, weinig militaire gedrag van de Stoters gaf daartoe wellicht ook aanleiding.

Blijkbaar was de Koningin meer onder de indruk van de geest dan van het uiterlijk. Het regiment bleef bestaan.

Dodenherdenking in Beneden-Leeuwen

Reeds in oktober 1946 werden op initiatief van „Sjef” de Groot voor de eerste maal de doden herdacht die tijdens de oorlog in het verzet en tussen '44 en '45 waren gevallen. De herdenking vond plaats in Beneden-Leeuwen aan de Waal, zuid van Tiel (afb. 3).

Die locatie werd gekozen omdat daar in oktober '44 de eerste Stoters sneuvelden. Ieder jaar (nu voor de negenenveertigste keer) herdenken op de tweede zondag in oktober de Stoottroepers daar hun 372 doden. De organisatie is niet, zoals bij andere regimenten, in handen van de regimentscommandant, doch van de Stichting herdenking gesneuvelde stoottroepers. Ondanks de aanwezigheid van een erecompagnie van het parate bataljon, overheerst ook nu nog duidelijk het civiele element. Gezien de ontstaansgeschiedenis van het regiment moet dat ook zo blijven.

Afb. 3 Stoottroepenkapel in Beneden-Leeuwen

Afb. 4 H.M. de Koningin hecht het Verzetsherdenkingskruis aan het vaandel van het regiment

Slot

De Stoottroepen hebben in 1944/1945 samen met de Prinses Irene brigade en de Commando's een bijdrage mogen leveren aan de bevrijding van ons land.

Daarmee voorkwamen zij dat het Nederlandse volk in dat opzicht geheel afhankelijk was van de geallieerden. Op 8 augustus 1945 werden de Binnenlandse Strijdkrachten opgeheven. Bij die gelegenheid gaf de Prins als BNS een dagorder uit waarin o.m. stond:

... Aan hen die blijven, vraag ik den geest, waarin het verzet werd geboden, levend te houden. Iedere strijdmacht heeft behoefte aan een traditie, welke haren grond vindt in gevechtshandelingen. Welnu, de roemrijke bladzijde, die in het boek onzer geschiedenis met het bloed Uwer gevallen is geschreven, kan daartoe het uitgangspunt vormen.

Laten we dat nooit vergeten.

Werd het vergeten? Op 31 augustus 1982, zevenendertig jaar na de aangehaalde dagorder hechtte H.M. Koningin Beatrix het Verzetsherdenkingskruis aan het vaandel van de Stoottroepen (afb. 4). Daarbij sprak zij o.m. de woorden:

Dat dit blijk van waardering op voordracht van de Stichting Samenwerkend Verzet is toegekend aan uw regiment en in aanwezigheid van zoveel oud-verzetstrijders en oudstoottroepers is uitgereikt, brengt de verbondenheid tussen hen en u tot uitdrukking. Tevens geeft dit kruis symbolisch aan ons aller dankbaarheid en respect voor de moedige daden van verzet tegen be-

zetter en onderdrukker welke hebben bijgedragen tot de bevrijding van Nederland. Het is uw opdracht de vrijheid te verdedigen waar uw voorgangers voor streden. Ik spreek de hoop uit dat hun voorbeeld u blijvend zal inspireren bij de vervulling van uw taak

Zij die dienden bij de Stoottroepen hebben die waardering van het voormalige verzet verworven door de geest waarin verzet werd geboden levend te houden. De eer is nu aan 13 Infanteriebataljon Luchtmobiel Stoottroepen te Assen dit voort te zetten.

Literatuur

- R. van Aerde – *Het Grote Gebod*. Kampen (1989).
L. de Jong – *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog (delen 5, 6, 7, 10, 14)*. Den Haag (1974-1991).
A.A. Klumper – *Sociale verdediging en Nederlands verzet '40-'45*. Tilburg (1983).
J.H. Middelbeek – *Ik draag u op*. Apeldoorn (1982).
G.J. van Ojen – *De Binnenlandse Strijdkrachten (band 1 en 2)*. Den Haag (1972).
H.M. van Randwijk – *In de schaduw van gisteren*. Wageningen (1967).

- C.M. Schulten – *Jonkheer P.J. Six. Amsterdammer en verzetsstrijder*. Nijmegen (1987).
C.M. Schulten – *Frank van Bijnen*. Den Haag (1985).
J.F.R. Vogelpoel – *De Koninklijke landmacht na de Tweede Wereldoorlog. De voorgeschiedenis*. Den Haag (1959).
Sectie Militaire Geschiedenis LAS – *Stoottroepen 1944-1984*. Utrecht (1984).
Sectie Militaire Geschiedenis – *archief n.a.v. boek G.J. van Ojen: De Binnenlandse Landstrijdkrachten*.

VOORTS

Interviews en correspondentie met oud-Stoters.

U bent actief dienend officier van KL of KLu,

maar gaat binnenkort de dienst verlaten.

**U wilt echter wèl graag maandelijks de Militaire Spectator blijven ontvangen?
Dat kàn: als lid van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap
(contributie f 40,- per jaar; buitenland f 50,-) vindt u hem iedere maand in de bus, en
tevens regelmatig „Mars in Cathedra”.**

Meldt u als lid bij de secretaris: Donkslagen 22, 4823 KE Breda